

Nr 52.

Ankom till riksdagens kansli den 23 april 1918 kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 13 § i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension.

I en till riksdagen den 25 januari 1918 avlåten, till bankoutskottet hänvisad proposition, nr 175, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga här nedan intagna

Förslag

till

Lag om ändrad lydelse av 13 § i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension.

Häri genom förordnas, att 13 § i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension skall hava följande ändrade lydelse:

Pension enligt denna lag sökes i fråga om tjänst vid postverket hos generalpoststyrelsen, i fråga om tjänst vid tullverket hos generaltullstyrelsen och i fråga om tjänst vid domänstyrelsen eller tjänst, som lyder under denna, hos domänstyrelsen, dock att pension för generaldirektör vid nämnda styrelser sökes hos statskontoret.

I övrigt sökes pension enligt denna lag hos statskontoret.

Om pension enligt denna lag för tjänst innehavare, som, oaktat skyldighet för honom att avgå från tjänsten inträtt, ej söker avsked, bestämmes av Konungen.

Pensionen utgår från och med månaden näst efter den, under vilken avgång från tjänsten ägt rum, till och med den månad, under vilken pensionstagaren avlider eller pensionsrätten eljest upphör.

Häftar pensionstagare vid tillträde av pension för oguldna pensionsavgifter, skola dessa avgifters sammanlagda belopp uttagas genom avdrag å pensionen, intill dess beloppet till fullo guldits.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1919.

*Princip-
uttalanden i
fråga om åt-
gärder för
lättnad av
statsrådets
göromål.*

Åberopade statsrådsprotokollet är av följande lydelse:

»I det betänkande, som utsedde kommitterade för verkställande av undersökning angående förändringar i statsdepartementens indelning med mera den 31 december 1912 avgåvo, framhöllo kommitterade, bland annat, följande:

Trots inrättandet år 1909 av en administrativ högsta domstol, regeringsrätten, och upprättande år 1900 av ett jordbruksdepartement kvarstode det sakförhållandet, att statsrådets medlemmar i allmänhet vore överhopade med göromål i högre grad än som kunde vara förenligt med statens sanna fördel. Förbättrade förhållanden i detta avseende skulle visserligen komma att inträda med den förändrade departementsindelning, som kommitterade föreslagit, samt den därmed i samband stående mera organiska och följdriktiga fördelningen av ärendena departementen emellan. Det vore dock att befara, att den sålunda vunna lättnaden inom kort skulle visa sig ej vara tillfyllest. Regeringsärendenas antal befunde sig i stark och oavbruten tillväxt, en följd ej blott av landets utveckling i allmänhet utan även av den alltjämnt fortgående utvidgningen av statens verksamhetsområde. En annan omständighet, som i sin mån bidragit till ökningen av regeringsmedlemmarnas arbetsböda, låge i de allt större rent politiska krav, som ställdes på dem. Redan den genom 1866 års riksdagsordning dem medgivna rätten att delta i riksdagens förhandlingar betecknade ju ett helt nytt fält för statsrådets verksamhet, vilket under tidernas lopp kommit att taga dem alltmera i anspråk. Och den utveckling, det politiska livet under de senaste åren undergått, hade tvingat regeringens ledamöter att i allt större utsträckning delta i detsamma även utom riksdagen. Det hade därför syntts kommitterade som en högst viktig

angelägenhet att tillse vad som ännu stode att göra för att bereda statsrådets medlemmar tillfälle att mera odelat ägna sina krafter åt de stora reformuppgifterna och arbetet för landets utveckling i olika riktningar.

Redan så tidigt som år 1872 hade statsmakterna haft anledning att taga ifrågavarande spörsmål i övervägande, då riksdagens konstitutionsutskott i anledning av en vid samma års riksdag väckt motion, syftande till minskning i departementschefernas arbetsbörda, givit anvisning å en enligt kommitterades förmenande beaktansvärd utväg att bereda departementscheferna lättnad i det detaljarbete, varmed de betungades, nämligen att från regeringens handläggning skilja sådana mål, vilka icke genom sin natur nödvändigt hörde dit och som lämpligen kunde bliva föremål för andra myndigheters behandling. Utskottet ansåg det ej lida något tvivel, att icke en hel mängd ärenden av mindre vikt, varmed Kungl. Maj:t besvärades, skulle kunna utan ringaste olägenhet slutligen avgöras av vederbörande ortsmyndigheter eller åtminstone av de centrala verken.

En lösning av frågan i sådan riktning innebure enligt kommitterades förmenande väsentliga fördelar framför de utvägar, som eljest stode till buds. Främst skulle densamma ej i vårt statsliv införa något främmande moment utan endast innebära en naturlig utveckling av ett för detsamma karaktäristiskt drag: den vidsträckta beslutanderätt, som av ålder tillkommit de underordnade förvaltningsorganen. Vidare kunde genom ifrågavarande ärendens överlämnande till avgörande av lägre myndigheter utöver det huvudsakliga syftemålet vinnas även ett annat, nämligen en stundom avsevärd inskränkning av den för ärendenas avgörande erforderliga tiden. Slutligen kunde i de fall, där utan tvingande skäl olika grad av befogenhet tillerkänts de särskilda verken i fråga om i övrigt likartade ärendens avgörande, en välbehörlig utjämning av verkens kompetens äga rum.

Den av 1872 års konstitutionsutskott uppställda principen för förevarande frågas lösning hade också vid de omorganisationer av olika förvaltningsorgan, som under de senare åren genomförts, i flera fall i ganska stor omfattning satts i verket. Särskilt gällde detta statens affärsdrivande verk, vilka genom sina nya instruktioner erhållit befogenhet att själva eller genom sina distriktsförvaltningar avgöra ett antal ärenden, som förut varit förbehållna Kungl. Maj:t. Härvid hade naturligen också den synpunkten gjort sig gällande, att nämnda verk såvitt möjligt borde befrias från alla en affärsmässig drift hindrande inskränkningar.

Ett fortskridande på den sålunda beträdda vägen ansåge kommitterade, såsom ovan antytts, vara det ur alla synpunkter lämpligaste medlet till lättande av statsrådets arbetsbörda. Den huvudgrundsats, som vid genomförande härav borde vinna tillämpning, kunde med ett förut använt uttryck angivas så, att *intet ärende borde handläggas i högre instans än dess natur eller andra omständigheter krävde*. Det vore emellertid givet, att man därvidlag måste gå till väga med den största varsamhet, så att ej något ärende, om än i och för sig av ringa betydelse, utan vägande skäl lösrycktes från Kungl. Maj:ts maktområde.

I samma riktning som departementalkommitterade uttalade sig jämväl dåvarande landssekreteraren, sedermera landshövdingen Schotte i det betänkande, som av honom den 27 februari 1917 jämlikt nådigt uppdrag avgavs angående statsdepartementens verksamhetsområden och arbetsformer m. m., vilket betänkande i enlighet med uppdragets avfattning bland annat innefattade förslag rörande lättnader i departementens arbetsbörda genom decentralisation av ärenden samt förenklingar i arbetssättet.

Departementalkommitterade om pensionsärendens handläggning.

Bland de ärenden, vilkas avgörande enligt departementalkommitterades åsikt skulle kunna flyttas från Kungl. Maj:t i statsrådet till annan myndighet, äro även pensionsärenden; och anföra kommitterade härom huvudsakligen följande:

»Bestämmelser angående avgörande av pensionsärenden rörande civila tjänstemän förekomma i lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension den 11 oktober 1907. I 13 § av denna lag stadgas, att pension enligt samma lag sökes hos Konungen. Denna bestämmelse fullständigas i kungörelsen samma dag med föreskrifter om verkställighet av nämnda lag. 6 § i denna kungörelse innehåller nämligen, att ansökning om erhållande av pension på grund av bestämmelserna i lagen skall ställas till Kungl. Maj:t och att, då sökanden är chef för ämbetsverk eller landshövding, ansökningen skall ingivas omedelbart till vederbörande statsdepartement, men i övriga fall till det ämbetsverk eller den myndighet, sökanden tillhör eller varunder han lyder; och åligger det ämbetsverket eller myndigheten att överlämna ansökningen jämte eget underdånigt utlåtande till Kungl. Maj:t.

Enligt lagens 2 § äger lagen icke tillämpning i fråga om statsråds-, justitieråds- eller regeringsrådsämbete, civil tjänst med pensionsrätt i arméns eller flottans pensionskassa, tjänst vid telegrafverket, statens

järnvägstrafik eller Trollhätte kanal- och vattenverk¹, ej heller i fråga om befattning, som är uteslutande prästerlig, utan skall i avseende å dem gälla vad i fråga om pension är eller må vara stadgat.

I 18 § av lagen är stadgat, bland annat, att lagen skulle träda i kraft den 1 januari 1908 och att för den, som vid samma tid innehade tjänst, som i lagen avses, lagens stadganden, såvitt den tjänsten angår, icke skulle gälla, där ej på grund av särskilda föreskrifter skyldighet ålåge honom att underkasta sig förändrade bestämmelser angående rätt till pension, eller han inom ett år efter lagens trädande i kraft anmälde, att pensionslagens bestämmelser finge å honom vinna tillämpning.

Uti 11 § av lagen är stadgande meddelat därom, att tjänst innehavarnas pensionsavgifter skola ingå till en särskild fond för pensionering av civila tjänst innehavare. Från denna fond bestrides så stor del av kostnaden för beredande av pension enligt lagen, som enligt beräkning finnes motsvara fondens tillgångar och de stadgade pensionsavgifternas storlek.

I en särskild, likaledes den 11 oktober 1907 utfärdad kungörelse med föreskrifter angående de medel, av vilka pensioner enligt nyssnämnda lag skola utgå m. m., förordnas, att de pensioner, som med tillämpning av nämnda lag komma att beviljas, skola utgå: till tjänst innehavare vid poststaten av postmedlen, till tjänst innehavare vid tullstaten av tullmedlen, till tjänst innehavare å patent- och registreringsverkets stat från »patent- och varumärkesavgifternas samt registreringsavgifternas fond» samt till övriga tjänst innehavare från därtill särskilt anvisat anslag, samt att de medel, den fond eller det anslag, från vilka pensionerna sålunda utbetalts, skall beredas gottgörelse från den i 11 § av lagen omförmälda fond med belopp, motsvarande pensionsfondens efter fastställd fördelningsgrund uträknade andel i pensionsavgifterna.²

Rörande anledningen därtill att ifrågavarande pensioner ansetts böra sökas hos Kungl. Maj:t kan upplysning vinnas i 1904 års pen-

¹ Enligt lag, som trätt i kraft den 1 januari 1914. är tjänst vid Trollhätte kanal- och vattenverk (= vattenfallsstyrelsen) ej längre undantagen från pensionslagens tillämpning.

² De i detta stycke återgivna föreskrifterna i kungörelsen den 11 oktober 1907 hava från och med den 1 januari 1915 efterträtts av bestämmelserna i kungörelsen den 17 december 1914 med föreskrifter angående de medel, av vilka pensioner enligt 1907 års pensionslag skola utgå m. m. Jämlikt sistnämnda kungörelse skola med tillämpning av pensionslagen beviljade pensioner utgå: till tjänst innehavare vid lotsstyrelsen och lotsverket av det för sådant ändamål i pensionsstaten för sagda styrelse och verk upptagna förslagsanslag, till tjänst innehavare vid försäkringsinspektionen av reservationsanslaget till upprätthållande av sistnämnda ämbetsverks verksamhet, till tjänst innehavare vid statens vattenfallsverk av vederbörande verks medel samt till tjänst innehavare vid domänförvaltningen av statens domäners fond.

sionskommittés betänkande, där det heter: 'Att varje ansökning om pension skall i sista hand prövas och avgöras av Kungl. Maj:t, även om det icke är Kungl. Maj:t, som beviljar avsked från befattningen, faller av sig självt, eftersom varje beslut om pensions beviljande innebär en disposition av statsmedel, som för dylika ändamål blivit ställda till Kungl. Maj:ts förfogande. Varje pensionsansökning bör således ställas till Konungen.' Vid föredragning i statsrådet av förslaget till proposition angående ifrågavarande lag anförde föredraganden, chefen för finansdepartementet, i denna fråga följande: 'Då varje pension, som enligt denna lag komme att beviljas, är avsedd att till större delen utgå av medel, som för sådant ändamål blivit av riksdagen ställda till Kungl. Maj:ts förfogande, och då det torde vara av synnerlig vikt, att lagens bestämmelser komma att på ett enhetligt sätt tillämpas, torde fortfarande som hittills pensionsrätts prövning i varje särskilt fall hänskjutas till Kungl. Maj:ts avgörande.'

Till ytterligare säkerhet för en enhetlig handläggning av pensionsfrågorna hade 1904 års pensionskommitté föreslagit, att pensionsfrågorna skulle från ämbetsverken insändas till statskontoret, som därefter skulle med eget utlåtande överlämna ärendet till Kungl. Maj:ts avgörande. Det hade syntts kommittén vara av vikt för en följdriktig tillämpning av lagen och utbildande av jämn och säker praxis, att samtliga frågor om pensioner efter lagen bleve av ett och samma ämbetsverk förberedelsevis handlagda. Och att detta ämbetsverk borde vara statskontoret, föranleddes bland annat därav att de flesta pensionsfrågor redan då erhöle sin förberedande handläggning därstädes.»

Departementalkommitterade anföra vidare:

»Kommitterade våga för sin del antaga, att det icke skulle stöta på några avsevärda olägenheter, om dessa pensionsfrågor flyttades från Kungl. Maj:ts avgörande. Sedan en pensionslag för civila tjänst innehavare blivit stiftad, utgöra frågorna om de individuella pensionernas utgående endast en direkt tillämpning av lagens bestämmelser. Att denna tillämpning i varje särskilt fall innefattar en disposition av statsmedel, som riksdagen ställt till Kungl. Maj:ts förfogande för ändamålet, är visserligen riktigt, men detta är icke något annat eller mer än som ständigt äger rum i de centrala ämbetsverkens förvaltningsbestyr. Icke heller innefatta besluten om pensioners utgående något diskretionärt avgörande, vilket skulle giva anledning till att Kungl. Maj:t toge frågan i egen hand. Tvivelaktiga fall kunna givetvis uppkomma i dessa som i andra frågor, och vid en ny lag är sannolikheten rätt stor för att dylika fall skola uppstå. Men även de tvivelaktiga frågorna måste

lösas genom tillämpning efter bästa förstånd av lagens bestämmelser och kunna i själva verket icke giva anledning till annat än förslag i mån av behov till ändrade bestämmelser i lagen.

Önskvärdheten av enhetlighet i pensionsfrågornas avgörande nödvändiggör icke heller, att detta avgörande skall omedelbart förläggas till Kungl. Maj:t i statsrådet. Dessa frågor förekomma nu hos Kungl. Maj:t i alla de civila departementen, och att det måste vara så under de nuvarande förhållandena har ådagalagts av 1904 års kommitté, som framhållit att, då avskeds beviljande handlägges i skilda departement, det icke skulle vara lämpligt att låta ett enda departement handlägga själva pensionsfrågorna. Vid sådant förhållande skulle enhetligheten bäst främjas genom dessa frågor avgörande av ett och samma centrala verk, företrädesvis statskontoret. Och även om det vid decentralisering av dessa ärenden skulle visa sig, att det vore praktiskt att låta några flera verk deltaga i avgörandet av pensionsfrågorna, vore helt visst faran för mindre enhetlig behandling av ärendena icke mycket stor. De pension-berättigade själva skulle för visso, eventuellt genom att begagna sig av sin klagorätt, sörja för att en grupp av pensionstagare icke finge röna en välvilligare behandling än de andra eller tvärtom.»

Kommitterade föreslå till följd härav, att avgörandet av pensionsfrågor enligt 1907 års pensionslag skall för de flesta grupper av pensionstagare överlämnas till statskontoret. Då statskontoret självt, påpeka kommitterade, hade att handlägga jämväl avskedsfrågan, komme avskeds- och pensionsfrågorna att behandlas i ett sammanhang. Då annan myndighet hade att handlägga avskedsfrågan, måste myndigheten, innan avskedsfrågan slutbehandlades, hava erhållit kännedom om statskontorets beslut i pensionsfrågan. Statskontoret komme därvid att fungera ungefär som en direktion för en pensionsinrättning i motsvarande fall. I de fall slutligen, då Kungl. Maj:t prövade frågan om avskedet, skulle, för likformighetens skull, pensionsfrågan först vara avgjord av statskontoret. Någon omgång i jämförelse med nuvarande förhållanden skulle icke uppkomma därigenom, eftersom dylika frågor nu av Kungl. Maj:t städse remitterades till statskontoret före avgörandet. I fråga åter om tjänstinnehavare vid poststaten, tullstaten eller patentverket borde, enligt kommitterades mening, frågan om pension avgöras av styrelsen för det verk tjänstinnehavaren tillhörde. Såsom skäl härför anföra kommitterade, att i dessa fall utgjorde pensionsfrågans avgörande en disposition av de verket anförtrodda medel, om ock för en del därav gottgörelse erhöles från pensionsfonden. Någon remiss i dessa ärenden till statskontoret borde icke ifrågakomma. Tillämpningen av pensionslagens före-

skriffter borde kunna med trygghet anförtros åt dessa tre styrelser, av vilka i synnerhet generalpoststyrelsen och generaltullstyrelsen hade så stora personalstater, att stadgad praxis lätt skulle åstadkommas.

I anslutning härtill anföra kommitterade vidare huvudsakligen följande:

»Den ändring i 1907 års pensionslag, som erfordras för vinnande av den av kommitterade föreslagna decentralisationen, består däri, att åt 13 § gives följande ändrade lydelse:

'Pension enligt denna lag sökes hos statskontoret, dock att pension åt tjänstinnehavare vid postverket, tullverket eller patentverket sökes hos styrelsen för det verk, dit tjänstinnehavaren hör.

Pension utgår — — — — upphör.

Häftar pensionstagare — — — — guldits.'

Varder denna ändring vidtagen, torde i sammanhang därmed 6 § i kungörelsen den 11 oktober 1907 med föreskrifter om verkställighet av lagen angående civila tjänstinnehavares rätt till pension böra förklaras upphöra att gälla, emedan något särskilt tillvägagångssätt icke blir erforderligt beträffande chefer för ämbetsverk eller landshövdingar och statskontoret icke torde i vanliga fall behöva något utlåtande i pensionsärendet från det verk, pensions sökande tillhör.

I de ifrågavarande civila verkens instruktioner behöva ändringar införas i syfte att klargöra, huru med avskedsfrågor bör förfaras, då avskedet skall åtföljas av rätt till pension enligt 1907 års lag. Ändringen torde i fall, då statskontoret skall bevilja pension åt tjänstinnehavare vid annan myndighet, böra avse, att, innan framställning om avsked beviljas, frågan om förekommande pensionsrätt bör vara prövad i därför stadgad ordning.

För statskontoret erfordras instruktionsändring i enlighet med detta verks nya uppgift och likaså för generalpoststyrelsen, generaltullstyrelsen samt patentverket.

Enligt 18 § i pensionslagen skola, på sätt förut är nämnt, för den, som den 1 januari 1908 innehade tjänst, som i lagen avses, lagens stadganden icke gälla, såvitt denna tjänst angår, där ej på grund av särskilda föreskrifter skyldighet åligger honom att underkasta sig förändrade bestämmelser angående rätt till pension, eller han inom ett år efter lagens trädande i kraft anmäler, att pensionslagens bestämmelser må å honom vinna tillämpning.

Genom kungörelse den 31 mars 1900 stadgades, att den, som efter nämnda dag utnämndes till befattning, med vilken följer rätt till pension från allmänna indragningsstaten, skulle vara underkastad de förändrade bestämmelser i fråga om pension, som kunde varda stadgade.

Genom kungörelse den 21 december 1900 meddelades enahanda stadgande för tiden därefter beträffande tjänst innehavare vid tullverket eller postverket. Utom dessa föreskrifter hava ock bland villkoren för åtnjutande av de i vissa lönestater uppförda avlöningsförmåner förbehåll intagits om tjänst innehavares skyldighet att vara underkastad förändrade bestämmelser i fråga om pensionsrätt. På grund härav och då i nyssnämnda paragraf av lagen lämnats tillfälle till frivillig underkastelse under pensionslagens bestämmelser, torde antalet frågor om pensionsrätt enligt äldre bestämmelser än 1907 års pensionslag icke böra antagas bliva så många ens under de närmaste åren, att några åtgärder för ändrad handläggning av dessa frågor skulle behöva vidtagas. Ärenden rörande beviljande av pension åt dessa tjänst innehavare torde alltså fortfarande böra avgöras av Kungl. Maj:t i statsrådet.

1907 års pensionslag äger, såsom redan nämnts, enligt 2 § icke tillämpning i fråga om statsråds- och justitierådsämbete, civil tjänst med pensionsrätt i arméns eller flottans pensionskassa, tjänst vid telegrafverket, statens järnvägstrafik eller Trollhätte kanal- och vattenverk, ej heller i fråga om befattning, som är uteslutande prästerlig, utan skall i avseende å dem gälla vad i fråga om pension nu är eller framdeles må varda stadgat.

Då frågor om pension åt innehavare av statsrådsämbete avgöras efter äldre bestämmelser och endast sällan ifrågakomma, torde ej föreliggande anledning att föreslå någon ändring däri att dessa ärenden avgöras av Kungl. Maj:t.

Beträffande frågor om pension åt innehavare av justitieråds- och regeringsrådsämbeten gäller enligt kungl. brevet den 28 juni 1907, att justitieråden skola vara berättigade till en pension av 8,000 kronor, att de skola vara skyldiga att erlægga en pensionsavgift av 360 kronor årligen, samt att justitieråden i övrigt skola vara underkastade bestämmelserna i den av riksdagen antagna lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension, och jämlikt kungörelsen angående villkor och bestämmelser för åtnjutande av de för regeringsrättens ledamöter m. fl. fastställda avlöningsförmåner m. m. den 26 maj 1909, att regeringsråden skola vara berättigade till en pension av 8,000 kronor, att de skola vara skyldiga att erlægga en pensionsavgift av 360 kronor årligen, samt att regeringsråden i övrigt skola vara underkastade bestämmelserna i den lag angående civila tjänst innehavares rätt till pension, som vid tillträdet till befattningen är gällande. På grund av dessa bestämmelser synes det vara naturligt, att statskontoret bör få avgöra även dessa pensionsfrågor, vilket väl även blir en följd, därest pensionslagen ändras på sätt

ovan föreslagits, och varom erinran torde böra intagas i statskontorets instruktion.

Enligt 14 § i lagen angående rätt till pension för tjänstemän vid statens järnvägar den 4 juli 1910 skall pension enligt denna lag sökas hos järnvägsstyrelsen, som, därest ansökningen beviljas, utfärdar pensionsbrev. Likaledes skall, jämlikt 18 § i kungörelsen med övergångsbestämmelser angående rätt till pension för vissa tjänstemän vid statens järnvägar den 4 juli 1910, pension enligt dessa bestämmelser sökas hos järnvägsstyrelsen. Beträffande det stora flertalet tjänstemän vid statens järnvägar är således den tanke, som ligger till grund för kommitterades decentralisationsförslag beträffande pensionsfrågor, redan förverkligad. I nämnda lag undantagas, utom några grupper av tjänstemän, vilkas pensionsrätt grundas på tidigare bestämmelser och vilkas pensionsfrågor icke komma inför Kungl. Maj:ts avgörande, särskilt chefen och souschefen för statens järnvägar. Dessas pensionsrätt är bestämd genom gällande avlöningsreglemente. Det finnes dock icke angivet, vilken myndighet i förekommande fall har att avgöra pensionsfrågan. Antagligen hänskjutes en sådan pensionsfråga till Kungl. Maj:t, och med hänsyn till dessa frågors fåtalighet och säregna beskaffenhet torde någon annan ordning för deras avgörande icke böra föreslås.

Sedan telegraf-tjänstemännens pensionsförmåner blivit bestämda genom avlöningsreglementet den 11 oktober 1907 och nytt reglemente för telegrafverkets pensionsinrättning utfärdats den 17 juni 1908, underställas frågor om pension för telegrafverkets tjänstemän icke vidare Kungl. Maj:ts avgörande, med undantag möjligen för några få å äldre stat kvarstående tjänstemän. Huru chefens pensionsfråga skall i förekommande fall avgöras, torde ej heller här vara fullt klart, men någon bestämmelse härutinnan torde icke heller vara erforderlig.»

Statskontoret. I den 24 november 1913 avgivet utlåtande över kommitterades betänkande har statskontoret i nu förevarande hänseende anfört huvudsakligen följande:

»Vad först angår frågan om förevarande ärendens förflyttning från Kungl. Maj:t och förläggande till underordnade myndigheters prövning och avgörande, så synes principiellt intet hinder möta för en sådan förändring. Förutsättas måste emellertid i sådan händelse å ena sidan, att den myndighet, som får att pröva och avgöra pensionsärenden, sitter inne med härför erforderlig kompetens, och att nödig kontinuitet vid dessa ärendens behandling kan förväntas bliva upprätthållen, samt å andra sidan att, där tjänstinnehavaren, vars pensionsrätt det gäller,

icke själv gjort ansökning om avsked, det i 7 § av kungörelsen den 11 oktober 1907 med föreskrifter om verkställighet av lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension stadgade förfarings sättet skall komma till tillämpning eller, med andra ord, att pensionsrättsprövningen i sådant fall skall hänskjutas till Kungl. Maj:t. Svårigheter skulle nämligen eljest kunna uppkomma av den grund, att den underordnade myndighetens beslut om vederbörandes skyldighet att avgå måste vinna laga kraft, innan tjänsten kunde återbesättas.

Då statskontoret anser sig böra lämna utan erinran kommitterades förslag att till generalpoststyrelsen och generaltullstyrelsen skulle överlämnas att avgöra pensionsrättsfrågor, en var för sin personals vidkommande, har statskontoret därvid icke till grund för sin uppfattning lagt det av kommitterade anförda skälet att pensionsfrågans avgörande i dessa fall komme att innebära en disposition av de åt vederbörande verk anförtrödda medel, ty detta skäl skulle ju kunna åberopas jämväl beträffande vattenfallsstyrelsen och möjligen även några andra verk, utan statskontoret har uteslutande fäst sig vid det andra av kommitterade åberopade skälet att tillämpningen av pensionslagens föreskrifter borde kunna med trygghet anförtrös åt dessa bägge styrelser. Att på ännu flera händer fördela avgörandet av dessa pensionsfrågor synes däremot icke önskvärt.

Under erinran att genom vissa ändringar, som i år (1913) vidtagits i den civila pensionslagen, den till statens vattenfallsverk hörande ordinarie personalen hädanefter skall vara underkastad nämnda lags bestämmelser, får statskontoret därför hemställa, att pensionsfrågors avgörande enligt den civila pensionslagen anförtrös: åt generalpoststyrelsen beträffande innehavare av tjänst vid postverket, åt generaltullstyrelsen beträffande tjänst innehavare vid tullverket samt åt statskontoret beträffande de övriga tjänst innehavare, å vilka nämnda pensionslag i sin helhet eller endast till vissa delar skall tillämpas.»

Generaltullstyrelsen anför i sitt den 15 november 1913 avgivna utlåtande över kommitterades betänkande, att enligt 23 § i det av kommitterade uppgjorda förslaget till ändringar i och tillägg till instruktionen för generaltullstyrelsen skulle ansökning om pension enligt lagen den 11 oktober 1907 göras hos styrelsen. Detta skulle, framhåller styrelsen, sålunda gälla även för generaltulldirektören och de tjänstemän inom styrelsen och tullverket i övrigt, som å sina befattningar innehade nådigt konstitutorial. För så vitt ifrågavarande bestämmelse skulle, såsom väl antagligt vore, innebära, att ansökningen om pension även skulle avgöras av styrelsen, skulle det förhållande inträda att i vissa fall pension

*Generaltull-
styrelsen.*

skulle beviljas av styrelsen, men avskedet av Kungl. Maj:t; huruvida en sådan anordning skulle kunna anses formenlig, syntes styrelsen väl kunna ifrågasättas; i vad fall som helst syntes det icke lämpligt, att av en avgående generaltulldirektör ansökning om pension skulle göras hos styrelsen.

*Landshövding
Schotte.*

Under erinran att genom kungörelsen den 17 december 1914 förordnats, att pensioner till tjänst innehavare vid domänförvaltningen skola utgå ur domänfonden, yttrar landshövding Schotte i sitt betänkande huvudsakligen följande:

»Den av statskontoret föreslagna anordningen i förevarande hänseende synes vara lämplig. Jämväl domänstyrelsen torde böra få avgöra pensionsfrågor för underlydande personal vid domän- och skogsstaten; dessa pensioner utgå ur domänfonden, och då stora personalstater finnas under domänstyrelsen, kan en stadgad praxis lätt åstadkommas.

Då pensionslagen icke äger tillämpning å statsråd, utan särskilda bestämmelser härom gälla, synes anledning icke förekomma att ifrågasätta ändring i sådana för övrigt ytterst sällan förekommande ärendens prövning av Kungl. Maj:t. Med avseende å justitieråd och regeringsråd gälla visserligen också särskilda bestämmelser, men dessa hänföra sig till pensionslagen. En ändring av denna lag i av statskontoret avsett syfte torde böra ske på sådant sätt, att det blir statskontorets sak att pröva sistnämnda bägge tjänstemannakategoriernas pensionsrätt.

I detta sammanhang torde böra erinras om att 1907 års pensionslag ej äger tillämpning å civil tjänst med pensionsrätt i arméns eller flottans pensionskassa eller tjänst innehavare vid telegrafverket (reglemente för telegrafverkets pensionsinrättning den 17 juni 1908) eller vid statens järnvägstrafik (lag angående rätt till pension för tjänstemän vid statens järnvägar den 4 juli 1910) samt att för nu nämnda kategoriernas personal prövning av pensionsrätt tillkommer styrelsen för vederbörande pensionsinrättning.

I anledning av vad sålunda förekommit hemställes, att sådan ändring i gällande civila pensionslag (lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension § 13) vidtages, att avgörande av pensionsfrågor efter nämnda lag anförtros åt generalpoststyrelsen beträffande innehavare av tjänst vid postverket, åt generaltullstyrelsen beträffande tjänst innehavare vid tullverket, åt domänstyrelsen beträffande innehavare av tjänst vid domän- och skogsförvaltningen samt åt statskontoret beträffande de övriga tjänst innehavare, å vilka pensionslagen i sin helhet eller endast till vissa delar skall tillämpas, dock att om tjänst innehavare, vars pensionsrätt det gäller, icke

själv gjort ansökning om avsked, eller fråga är om pension åt statsråd, pensionsprövningen skall tillkomma Kungl. Maj:t.

Genom nämnda förslags biträdande kan antagas, att ett 100-tal regeringsärenden årligen skola undandragas Kungl. Maj:ts prövning.

Besvärsmätt över vederbörande underordnad myndighets beslut i pensionsärende föreligger; och avgöras dessa besvär av regeringsrätten (lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt den 26 maj 1909 § 2, 4:o).»

I de utlåtanden, som avgivits över landshövding Schottes betänkande, har i allmänhet ej framställts någon anmärkning mot det däri uti nu förevarande fråga framställda förslag. I några av utlåtandena hava dock gjorts vissa erinringar.

Så anför lotsstyrelsen, att åt densamma borde anförtros prövning av pensionsärenden i fråga om innehavare av tjänst vid styrelsen och lotsverket. *Lotsstyrelsen.*

Vattenfallsstyrelsen förklarar sig till fullo dela den av såväl departementalkommittéer som landshövding Schotte uttalade principiella uppfattningen, att avgörandet av pensionsfrågor enligt 1907 års pensionslag bör överlämnas till statskontoret. De undantag från denna regel, som ifrågasatts beträffande, bland annat, personalen vid vissa av de affärsdrivande verken, nämligen postverkets, tullstatens och domän- och skogsförvaltningens personal, synas emellertid vattenfallsstyrelsen böra utsträckas så, att vattenfallsstyrelsen erhåller rätt att avgöra dylika frågor rörande statens vattenfallsverkspersonal. De skäl, som anförts för att personalen vid de förstnämnda tre verken borde i pensionshänseende sortera under vederbörande styrelser, torde nämligen väl kunna sägas gälla jämväl beträffande statens vattenfallsverk. Pensionerna till tjänst innehavare, tillhörande nämnda verk, utginge ju nämligen av driftmedel och, även om personalstaten vid vattenfallsverket icke beträffande numerären av naturliga skäl uppginge eller kunde komma att nå upp till vare sig postverkets, tullverkets eller domän- och skogsförvaltningens, torde den dock, särskilt med hänsyn till vattenfallsverkets snabba utveckling, väl kunna redan nu och alltmer i en nära framtid lämna tillräckligt material för utbildande av en stadgad pensionspraxis. *Vattenfallsstyrelsen.*

Statskontoret fäster uppmärksamheten därå att, då civila pensionslagen icke vore tillämplig å statsråd, anledning saknades att, på sätt i landshövding Schottes betänkande föreslagits, stadga, att den ifrågasatta ändrade behandlingen av frågor rörande rätt till pension enligt samma lag icke skulle äga tillämpning, då fråga vore om pension åt statsråd. *Statskontoret.*

Överståthållarämbetet.

Överståthållarämbetet åter erinrar därom att i de fall, då avsked meddelades av Kungl. Maj:t, det icke torde vålla nämnvärt ökat arbete att samtidigt bestämma om pensionsrätten. Ett motsatt förfaringssätt syntes däremot innebära en viss obehörlig omgång, helst avsked i regel ej torde böra beviljas, innan pensionsfrågan ordnats. Möjligheten att överklaga statskontorets beslut kunde även vålla tidsutdräkt och föranleda att med avskedet måste anstå längre än eljest varit behöfligt.

Departementschefen.

De synpunkter, som av departementalkommitterade och landshövdingen, numera statsrådet Schotte framhållits till stöd för angelägenheten av att i möjligaste mån lätta den statsrådets ledamöter åliggande arbetsböda, delas jämväl av mig. Förslaget att i sådant syfte från behandling av Kungl. Maj:t i statsrådet utsöndra vissa mindre viktiga ärenden och överlämna deras handläggning till underordnad myndighet synes mig ock vara väl ägnat att främja det åsyftade ändamålet och, därest förslaget genomföres med nödig varsamhet, ej böra väcka några betänkligheter. Med statsrådet Schotte är jag vidare ense om att till ärenden, som lämpligen böra undantagas från behandling av Kungl. Maj:t i statsrådet, höra frågor om beviljande av pension enligt lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension. Det av statsrådet Schotte i detta hänseende framställda förslag finner jag mig i allt väsentligt böra biträda. Att, på sätt vissa ämbetsverk ifrågasatt, i vidare mån än nämnda förslag innehåller åt annan myndighet än statskontoret uppdraga avgörandet av pensionsfrågor synes mig ej vara lämpligt; med hänsyn till önskvärdheten av enhetlig praxis vid behandlingen av frågor av dylik art torde den ståndpunkt samma förslag härutinnan intagit få anses vara väl vald.

I några smärre hänseenden synas emellertid erinringar kunna göras mot statsrådet Schottes förslag. Sålunda synas frågor om pension för avgående chef i generalpoststyrelsen, generaltullstyrelsen eller domänstyrelsen, i vilka verk chefen i allmänhet ensam har beslutanderätt, lämpligast böra ankomma på statskontoret. Någon betänklighet lär däremot ej möta mot att låta statskontoret pröva fråga om pension för dess chef, då uppenbarligen pensionsfrågor böra hänföras till sådana ärenden, som statskontoret skall avgöra i plenum.

På sätt statskontoret erinrat, torde det ej vara erforderligt stadga, att den föreslagna ändrade behandlingen av pensionsfrågor icke skall äga tillämpning å fråga om pension för statsråd. Ej heller lär det påkallas, att 13 § avfattas så, att däri särskilt angives, att pension för justitieråds- eller regeringsrådsämbete skall sökas hos statskontoret. Att så, därest den ifrågasatta ändringen kommer till stånd, skall ske.

torde med erforderlig tydlighet framgå av den i sammanhang med bestämmandet av avlöningsförmåner för justitieråd och regeringsråd meddelade föreskriften, att de skola utom i vissa hänseenden, vara underkastade bestämmelserna i pensionslagen.

Kommer den nu åsyftade ändringen i pensionslagen till stånd, lärer därav, på sätt departementalkommitterade erinrat, följa, dels att § 6 i kungörelsen den 11 oktober 1907 med föreskrifter om verkställighet av pensionslagen bör förklaras upphöra att gälla, dels ock att i instruktionerna för vissa ämbetsverk böra vidtagas nödiga ändringar. Tillika torde det vara lämpligt att meddela föreskrift i syfte att förhindra, att ämbetsverk eller myndighet, som har att pröva tjänstemans ansökan om avsked, beviljar sådant, innan frågan om rätt till pension för honom blivit i därför stadgad ordning avgjord.»

I § 13 lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänstnehavares rätt till pension är stadgat, att pension enligt samma lag sökes hos Konungen. Denna bestämmelse fullständigas i kungörelsen samma dag med föreskrifter om verkställighet av berörda lag; och innehåller § 6 i denna kungörelse, att ansökning om pension enligt nämnda lag skall ställas till Kungl. Maj:t. Då sökanden är chef för ämbetsverk eller är landshövding, skall ansökningen ingivas omedelbart till vederbörande statsdepartement, men i övriga fall till det ämbetsverk eller den myndighet, sökanden tillhör eller varunder han lyder, varefter ämbetsverket eller myndigheten överlämnar ansökningen jämte eget utlåtande till Kungl. Maj:t.

Utskottet.

Enligt § 2 i lagen äger densamma icke tillämpning i fråga om statsråds-, justitieråds- eller regeringsrådsämbete jämte vissa andra tjänster och befattningar.

Det nu framlagda förslaget avser sådan ändring av ifrågavarande bestämmelser, att från behandling av Kungl. Maj:t i statsrådet skulle i syfte att lätta den statsrådets ledamöter åliggande arbetsböra undantagas frågor om beviljande av pension enligt nyssnämnda lag; och skall enligt förslaget avgörandet av pensionsfrågor efter denna lag anförtros åt generalpoststyrelsen beträffande innehavare av tjänst vid postverket, åt generaltullstyrelsen i fråga om tjänstnehavare vid tullverket samt åt domänstyrelsen beträffande innehavare av tjänst vid domän- och skogsförvaltningen, dock att frågor om pension för avgående chef i någon av nämnda styrelser överlämnas åt statskontoret, som jämväl skulle hava att pröva pensionsfrågor beträffande de övriga tjänstnehavare, å vilka nämnda lag i sin helhet eller endast i vissa

delar skall tillämpas. Endast i det fall att tjänstinnehavare, vilkens pensionsrätt det gäller, icke själv gjort ansökning om avsked med pension skulle prövningen av pensionsfrågan ankomma på Kungl. Maj:t.

Vid granskning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag har utskottet för sin del icke funnit anledning till erinran och anser sig därför böra tillstyrka bifall till detsamma.

Utskottet hemställer alltså,

att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition nr 175 må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 23 april 1918.

På bankoutskottets vägnar:

ERNST HEDENSTIERNA.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

av första kammaren: herrar *Hedenstierna, Hallin, Ekman, Wickman Reos, Kjellgren, Sandler* och *Stenberg* samt

av andra kammaren: herrar *Carlson* i Herrljunga, *Berg* i Munkfors, *Borg, Sommelius, Bogren, Törnkvist, Edbom* och *Henrikson*.